

2. Cf. e.g. L.P. Wilkinson: »Virgil and the Evictions«, *Hermes* 94, 1966, pp. 320-24.
3. Jens Kr. Andersen, *Feudalistisk fantasi og liberalistisk virkelighed*, København 1978.

Sven Lindahl

Breve fra Clara

Omkring Sophus Claussens Italiensophold 1894

Sophus Claussen opholdt sig fra medio juli-medio september 1894 i den lille italienske badeby St. Margherita di Ligure, 30 km fra Rapallo, sammen med Clara Robinson: (...) en stakkels ung Kone fra Milano, hvis Mand for to Aar siden blev gal. Hun var kommet ned til Kysten for at tage Sommerbade for sit ødelagte Helbred, (...). SC fortæller videre efter afskeden med hende (brev til faderen 21.9.1894, tr. Frans Lassen: *Sophus Claussen og hans kreds* (1984), I, s. 258):

(...) Hun vilde have fulgt mig til Paris. Men jeg kunde jo ikke tage hende med. De hundrede Frc., hun hver Maaned faar af sin Broder, skulde ikke række langt, og de udeblev helt i denne Maaned. Broderen er rig. 21 Aar, Søsteren er 25 og ejer ingen Ting, eftersom hun ikke forstod at smigre for sin Onkel, i hvis Hus i Rom hun blev opdraget, og som var intet mindre end Kardinal. Hendes Fader døde, da hun var tolv Aar. Onklen tog hende til sig, lod hende opdrage fornemt og tage Præmier ved Musikkonservatoriet i Rom. Men da hun var sytten Aar forelskede hun sig og giftede sig med en milanesisk Officer uden Onklens Tilladelse. Saaledes blev Broderen Ejer til hele Stadsen ... og efter alt at dømme er han snæverhættet og ligner slet ikke Søsteren –

I Mandags Aftes kom vi her til Nizza for at træffe denne Broder, der skulde opholde sig hos en Gudfader. Jeg vilde efterlade hende her og rejse til Paris den næste Morgen. Vi søgte altsaa Broderen, men fik at vide, at han lige nylig var rejst til Paris. Vi har telegraferet efter ham og ventet paa Svar *flere Dage* (der er dyre her i Nizza). Han synes ganske at have glemt Søsteren og de fattige hundrede Frc., han skulde sende hende hver Maaned.

I Dag har jeg for mine sidste Penge sendt hende til Rom, hvor hun har Familie, og hvor Broderen kommer til Oktober, naar Studenterferien er forbi (...)

I

Følgende fem breve belyser forholdets videre udvikling. SC opholdt sig oktober måned ud i Paris og vendte da tilbage til København. Hans kort eller

breve er tilsyneladende gået tabt – han og hun sås ikke siden, og om Claras videre skæbne vides intet.

Roma 25.9/94.

Min Kæreste Elskede

I går modtog jeg dit så kære kort og ved at læse det kan du forestille dig hvad jeg har gjort så at folk i gaden betragtede mig idet de troede jeg var gal men jeg kære Sophus foretrækker førend at blive gal at berøve mig livet ved at kaste mig i Tiberen, jeg tænker altid på dig og jeg kan ikke forsones mig med at leve langt fra dig du er mit ideal min stadige tanke som gør mig gal ved også at være langt borte.

Du tror kære og elskede Sophus at jeg kan holde ud at være langt fra dig kære og elskede Sophus lige til november måned hvor min bror vil komme til Rom for at studere; Jeg vedlægger min brors lærers visitkort, med hvem jeg har talt og som er den eneste person med hvem jeg har talt i Roma

Kære elskede Sophus fra den dag da vi skiltes vil min mave intet modtage, så meget er sandt at træt er jeg gået ud og har købt for 2 soldi druer men ikke en gang en smule har min mave kunnet modtage og i det øjeblik da jeg skriver dette til dig har jeg endnu ikke spist til middag og klokken er 8 eftermiddag jeg kan ikke finde anden trøst end at græde uafbrudt, ja, min elskede, jeg føler at jeg dør hvis jeg ikke hurtigt kan forenes med dig hvad mener du jeg befinder mig i Rom forladt af alle uden trøst og uden en ven fordi jeg ikke en gang husker ak ja kære Sophus gaderne i Rom! hvis jeg havde mærket mig dine kloge råd måske ville jeg havde fundet mig [: været] jeg siger ikke mere tilfreds fordi min eneste tilfredshed er dig, men jeg ville have befundet mig bedre ved at rejse til Milano [.] Du sagde meget godt at i Rom så længe onkel var i live var det en anden sag [.] jeg finder mig fortabt. JEG har også skrevet til Milano til hr. Testa og indtil nu har jeg ikke set noget svar [.] nu vil jeg sige dig at når gulduret når mig [: kommer], vil jeg sende dig det med halvdelen af din kæde, idet jeg beholder for mig dit ur med den anden halvdel af din kæde som bør begraves med mig som et evigt minde.

Min Kære og dyrebare Elskede angående Armen om hvilken jeg skrev til dig at jeg var kommet galt afsted, men nu kan jeg meget bedre [:går det bedre], indtil nu befinder jeg mig endnu på Hotellet hvor jeg tror at jeg skal ende mine sidste dage, jeg holder op med at skrive til dig fordi ærgelsen ville være alt for stor som jeg ville kunne vække i dit Ædle hjerte Jeg beder om tilgivelse hvis jeg ikke har skrevet med mere mening fordi mit hoved ikke længere er på plads. Min eneste trøst er fotografierne af hele familien som jeg kysser hvert øjeblik og særlig dit som jeg altid bærer ved mit hjerte, Modtag 1000 og atter 1000 kys fra din for evigt lige til døden

Clara Robinssonne

[: Robinsson; kan evt. læses som Probinssonne: Probinsson]

(S.d.) For Guds skyld giv mig straks straks besked [: nyheder] jeg venter med

ængstelse Lev vel Elsk mig så meget som jeg elsker dig og tænk altid på mig som jeg gør på dig.

Roma 28.9/94

Min Søde Elskede

Jeg kan ikke udtrykke den store glæde som jeg følte da jeg modtog dit kære og længe ventede brev. Jeg ville gerne have slugt det med øjnene da jeg var meget ivrig efter at lære min kære og elskede mands helbredstilstand at kende. Og med megen glæde fremhæver det, at du er ved udmærket helbred; og samtidig er du så sød når du fortæller mig at med mit tørklæde lider du ikke længere nogen smerte. Ak ja min kære Sophus. Du har alt for ædle følelser, og er mit stakkels hjerte meget kær.

Tilgiv mig når jeg siger stakkels for sådan er jeg ved at befinde mig så langt fra dig, min søde elskede er ikke længere ved min side Lige fra den dag da den grusomme skæbne ville adskillelsen af to hjerter som elskede hinanden gensidigt har ikke længere et trøstens ord ikke et smil strejft mine læber!!!

Ak ja min kære Sophus, du kan ikke fatte mit hjertes hentæren, hvis jeg kunne forvandles til en sommerfugl ville jeg dag og nat flyve til dig for at favne og kysse dig, men den onde skæbne vil det sådan, og jeg lige som en stakkels lille svale farende vild i en tæt skov jeg må affinde mig med gråden mens jeg kysser og væder med hede tårer dit kære og skønne fotografi.

Ja det er dog vist min elskede at jeg befinder mig i en skov for således synes Rom mig! Uden bekendte, ikke længere min Onkel, og det er netop det som nedbryder mig endnu mere end noget andet samt afstanden og tanken om ikke mere at kunne trykke dig til mit hjerte, hvilket kun det ville kunne udtrykke for dig med sine slag hvorledes den hengivenhed er som jeg nærer for dig.

Ja kære Sophus, tro mig ret jeg ser ikke det øjeblik komme da vi atter vil omfavne hinanden og således være lykkelige, så disse *purgatoriets* pinsler hører op [:] tro mig ret jeg tæller timerne en dag synes mig et år, kun ville jeg have ønsket, at denne nat aldrig var sluttet; Jeg drømte at vi var i Santa Margherita og at jeg bragte dig kaffe og du sagde til mig med din blide stemme [:] min kære Hustru er der hændt et uheld i vuggen (for jeg var melankolsk) Og med mange smukke og blide ord fik du det dårlige humør til at gå over, og du syntes mig at være fuldkommen lykkelig ved min side, og vi kærtegnede hinanden, og du fortalte mig hvor højt du elskede mig. Men da det var allerbedst vågnede jeg med tanken om at have dig ved min side. Oh hvilket grusomt bedrag! Du var der ikke; og nu står der intet andet tilbage end at græde og væde dit tæppe med tårer, det tæppe som dækkede mine skuldre, og jeg tænkte på at du kunne ikke gøre gymnastik uden tæppet

Jeg beder dig om at lade mig vide om Du stadig over dig på at gøre gymnastik og giv mig straks nyheder om dit helbred som er mig så dyrebart.

Jeg vil ikke krænke en hellig pligt som jeg lovede intet at skjule af mine hemmeligheder og det er derfor at jeg med stor smerte må meddele dig at jeg ligger i sengen og at jeg ikke kan forlade huset, du kan ikke forestille dig min

kære Sophus, min triste stilling for jeg er uden så meget som en centesimo, jeg har betalt hotellet til og med i dag, og for at frankere dette brev har jeg måttet lade dem [?:] inddrive [: rejse, låne] for jeg havde ikke en gang 25 centesimi.

Jeg vil håbe at du kære Sophus allerede har modtaget et brev fra mig af den 25. indeværende måned hvor jeg vedlagde visitkortet fra [min] brors lærer, som [: broren] man ikke ved hvornår kommer til Rom, jeg har været hos en familie som jeg kendte og som flyttede til Tyskland. Jeg venter på dine kære nyheder snarest muligt.

Jeg beder dig om ikke at betvivle min troskab, thi al min hengivenhed er helt og holdent din og heller ikke om jeg skulle dø af sult ville jeg mangle den

Min blide og kære og elskede mand tilgiv mig hvis jeg keder [eller: besværrer] dig med mine dumme skrivelser da de ikke engang i drømme kan sammenlignes med dine da du er lærd og jeg en stakkels uvidende

Da jeg intet andet har at sige dig omfavner jeg dig med hengivenhed og giver dig tusinde og atter tusinde kys og tro mig for altid [er jeg] aldeles din helt meget hengivne fremtidige

hustru
Clara

Intet har jeg hørt fra Santa Margherita. Ingen underretning lader mig vide om du har modtaget de 20 kroner fra Mamma. Jeg ville gerne vide hvorledes du har båret dig ad med at rejse til Paris med 140 fr, og alle disse ulyksaligheder mellem os to er sket takket være mit skøre [?:] hoved og jeg beder om tilgivelse derfor [,] intet andet Farvel

Roma, 2 gbre [?: oktober] 1894

Kære og elskede Sophus,

Idet jeg følte mig noget bedre, stod jeg i går efter middag op af sengen, som jeg tror jeg hurtigt kan forlade for bestandig; da jeg går ud ved tretiden fik jeg overbragt dit udtryksfulde kort som jeg slugte med stor spænding: jeg tilstår straks, at det har gengivet mig mit tidligere helbred.

Jeg har læst det flere gange, og jeg var ude af mig selv – På dette tidspunkt vil du allerede have modtaget mit brev af den 29. [?:] p.p. [: første del; fejlhuskning for 28.?] – Det er lidt ophidset, men siger den rene skære sandhed om mit hjerte. Hvad vil du: med [:i betragtning af] disse dine tørre breve løb mit hjerte over; dette hjerte skabt udelukkende til at elske min tilbedte Sophus –

I dette brev har jeg ikke troet [: tænkt] at give dig råd; men nu da mit ideal er gået i opfyldelse, siger jeg dig hvad jeg ville sige dig: vende tilbage i familiens skød i København for så at forenes med dig og gøre en ende på mine lidelser og tror jeg også på dine –

Dygtigt gjort min tilbedte Sophus: du er en engel i sandhed! Sig mig straks noget om din rejse; om din familie og ganske særlig om den lille Agnes; sig mig om du har afleveret den lille centesimo, som jeg vedlagde i det omtalte

brev – Du må ikke glemme noget min kære elskede, fordi disse meddelser for mig er så kære – hvor er jeg tilfreds! Nu da jeg hurtigt vil kunne forenes med dig og tilbringe mit liv altid i nærheden af dig – Jeg vil ikke længere forvolde dig uro og jeg vil ikke være så lunefuld at få dig til at gøre visse rejser uden bydende nødvendighed – lad os glemme alt min kære elskede og jeg lover at vi vil skabe os et nyt liv i København.

Jeg vil gerne at-du giver mig dine indtryk af din families sammensætning ved ankomsten til København: kort sagt sig mig absolut alt fordi oplysninger om din familie ligger mig meget på hjerte.

Af lutter tilfredshed ved jeg ikke hvad jeg skal skrive til dig – skriv mig straks et langt brev og giv mig nøjagtig besked om dit helbred, fordi jeg spekulerer meget da jeg har drømt flere gange at du ikke har det så godt.

Jeg sender dig så mange kys og en masse omfavnelser og kærtegn. Må du altid elske din trofaste

Clara

Roma, 9 oktober 1894

Min kære Sophus,

Først og fremmest må jeg fortælle dig, at her på hotellet er der en meget elskværdig tysk dame med en engel af en datter: denne dygtige og elskværdige frue er blevet mig i høj grad hengiven, og derfor har hun aldrig fjernet sig fra mit smertens leje, hvor jeg må blive flere dage endnu – Som jeg sagde dig i telegrammet er jeg alvorligt syg: min svaghed er stor. Og af den grund har jeg bedt denne kære tyske dame om at gøre mig den tjeneste at skrive dette til min elskede til mit alt, til min skat. Denne tilståelse var nødvendig for at berolige dit sind.

Der er ingen grund til at jeg forklarer dig min sygdom i enkeltheder, fordi du vel kender årsagen og kan vurdere den med kendskab til årsagen. Lad det tilføjes, at jeg finder mig i en interessant tilstand og meget hurtigt har lægen sagt mig, at jeg vil skænke dig en smuk gave, frugten af vor kærlighed; af den kærlighed som jeg har villet forklare med det skrevne [: på skrift] lykkes dårligt. Dette [?:] vigtige [egl. bærende] ideal kan ikke åbenbares helt og fuldt uden ved nærværelsen ved min side af min kære Sophus.

Ønsker du at kende min nuværende tilstand, kære elskede Sophus? Den frembyder ikke en verden af lykke, snarere, hvis det ikke var for din kærlighed, som giver mig liv og kraft, så ville min ende allerede stå for døren. Men hvordan kan jeg befinde mig andet end trist! Jeg kunne lide for dig helt uden at beklage mig, fordi jeg ved at dit hjerte, din kærlighed for mig er umålelig, men adskillelsen, det onde som piner mig, og oven i købet *frugten* ... gør mig meget bedrøvet. Og disse tanker, disse bekymringer bevirker, at ondet ikke formindskes, men snarere tilstår jeg dig åbent, forøges i stedet. Jeg har dog stor tillid til din kærlighed og håber hurtigt at komme mig helt og i næste brev at give dig den trøstende meddelelse som jeg ved vil glæde dig min altid elskede Sophus.

Jeg vil ikke tale længere om dette emne, fordi jeg ved det mishager dig og

derfor for ikke at lade dig lide et eneste øjeblik, foretrækker jeg at afbryde dette sørgelige brev. Jeg elsker dig med hele mit hjertes glød, jeg foretrækker at lide i stilhed i vished om at min skat og elskede Sophus ikke forstyrres og er ved godt helbred.

Mine forhåbninger om Rom er slået fejl, fordi mine bekendte på grund af byggekrisen flygtede til andre strande, idet her er der meget dyrt at leve – Jeg er derfor alene og hverken mit temperament eller mine vaner er sådan at de giver mig mod til at vise mig hverken for et flygtigt bekendtskab eller for personer jeg ikke kender. Jeg vil ikke sige dig andet, fordi jeg er klar over at jeg ufrivillig kommer til at begynde forfra igen. Jeg elsker at lide i stilhed hvad der er det skønneste.

Min bror befinder sig i øjeblikket i Paris, og for nogle dage siden modtog jeg et brev fra ham – Han bor i Via Boluard, men jeg husker ikke nummeret, da jeg har revet brevet i stykker af raseri, fordi han skrev så ondt til mig. I brevet lod min bror mig vide, at han havde sendt mig 300 lire til Milano; men min svoger advokaten har ladet mig vide at denne har måttet anvende dem til at betale de gældsposter som jeg efterlod i Milano og som jeg som rimeligt er har anerkendt, og derfor jamrer jeg mig ikke til ham.

Efter dette, og på grund af min fraværelse fra Milano, er min bror meget vred på mig: han siger at han ikke mere vil vide af mig, fordi jeg har forvoldt ham for mange fortrædeligheder, og han lader mig desuden vide at han heller ikke mere vil komme til Rom for at fortsætte sine studier. Denne kendsgerning er blevet helt bekræftet af hans lærer. Min bror fortæller mig lige ud og uden nogen slags tilbageholdenhed, at han ikke længere vil sende mig flere penge: han siger bare at eftersom onkels hus er til salg og når dette salg går i orden så vil jeg få min andel, men for tiden er jeg overbevist om, at intet bliver tilbage at håbe på denne jord undtagen din kærlighed, min store hengivenhed for dig.

Livet her i Rom, som jeg sagde, er dyrt og dertil er kommet min sygdom, du kan forestille dig hvordan jeg har det med at møde de daglige udgifter, medicin og lægen – Hotelværten lader mig betale ekstra, på grund af min tilstand: indtil nu har jeg haft kredit, og denne tingenes tilstand vil vare til den 11 ds – Nu til morgen har han netop givet mig regningen og udbedt sig betaling, jeg har svaret at jeg ikke kunne tilfredsstille ham, fordi jeg ventede penge udefra – Bekymret derover har værten villet, for at sikre sig, se hvad jeg havde i de kasser, som forleden dag kom fra Milano. Efter at have set gulduret og andre værdigenstande, har han tilstået mig kredit lige til den 12 i denne måned. Idet jeg benyttede mig af denne lejlighed, lod jeg mig låne også 5 lire til at betale en gæld som jeg pådrog mig, da jeg sendte dig telegrammet.

Og hvis den 12 som det er sikkert, at jeg ikke vil have penge til at betale med, hvad skal jeg gøre? Hvem skal jeg vende mig til? Hvor skal jeg gå hen? Altså min kære Sophus jeg befinder mig på torne: jeg ligger i sengen og kan ikke røre mig! Lad der også til alle disse ulykker føjes din tavshed og du kan danne dig et billede af min triste tilstand.

Du elsker Paris og jeg er bange for at du har glemt din Clara. Bestyreren på

hotellet, sendt af mig på posthuset, vender altid tilbage uden dine breve. 1000 kys og så mange søde kærtegn

Clara

Roma, 29 oktober 1894

Kære Sophus,

Jeg har modtaget dit brev, der giver mig klar besked om dine erklæringer –

Jeg har altid prøvet på ikke at irritere dig hvad angår det finansielle, fordi jeg kendte til din stilling [: dine omstændigheder], og fordi når man elsker hinanden vogter man ikke på egen nytte; og hvad dette angår mener jeg at have givet dig tilstrækkelige beviser –

Jeg har aldrig løjet for dig: dit brev, det vil sige din talemåde, fjerner sig fra denne sandhed; men jeg forstår alligevel at du gør det, ikke under normale omstændigheder, men endog i en meget kritisk periode såvel for dig som for mig.

Jeg vil håbe at denne tingenes tilstand ikke vil vare for længe – Mit helbred er ved at blive bedre, og om det også skulle forværres vil jeg ikke skrive det til dig for ikke at forurolige dig

Dit brev taler tilstrækkeligt klart, og også jeg vil tale til dig i samme sprog: jeg ønsker intet andet af dig end at holde mig underrettet om din adresse for at slutte mig til dig, når jeg har bragt mine gøremål i orden –

Du har i sandhed ikke brug for mine råd; og hvis du virkelig elsker mig og har elsket mig, så ved du bedre end mig, hvordan du skal handle for at vi kan leve i al beskedenhed og i fred og ro –

Mit hjerte sønderslides ved at skrive dette brev, men »mod magten nytter fornuften intet« –

Jeg beder dig atter en gang om, at du vil holde mig underrettet om din adresse, og om hvordan Du har det –

Du skal vide, at jeg ikke kan glemme dig! Og modsat dig sender jeg dig tusinde glødende kys og *på snarligt gensyn!*

En hjertelig omfavnelse fra din kære og elskede
Clara

Hvorfor nu offentliggøre disse dybt private, i bund og grund alitterære og svært gennemskuelige breve? Af flere grunde:

Først og fremmest har de dokumentarisk værdi, idet de udfylder og belyser et hul i SC's nu ellers så nøje kortlagte liv. Signora Clara har altfor længe figureret som den sorte dame i forfatterskabet – så sort, at visse SC-læsere har kunnet være tilbøjelige til kun at opfatte hende som en fiktion. For det andet er brevene vidnesbyrd om en umiddelbar og sanselig erotik, som vel er samtiden fremmed på skrift, samtidig med, at de – også indirekte – siger noget om skel, normer og kønsroller, som stadig ikke er så fremmede i dag. De danner baggrund for SC's nok dybsindigste værk, den symbolistiske rejseroman *Valfart* (1896), ligesom de viser vækstpunktet for afgørende billeddannelser i hans

lyriske forestillingsverden: jf. blot sommerfuglbilledet i *Eleonora Duse, Hvededynger* (1930), skrevet august 1894, drømmersken i f.eks. *Valfart, Claras Drømme*, (IX, 35) og den gale tiggerske i *Digteren og Daarskaben, Fabler* (1917).

I videre forstand viser brevene og forholdets efterklange noget om frihed og bundethed. Om hende *den vellystig-brune, / som jeg forskød i et Lune* – hedder det: *hun knejser saa stolt – hendes yppige Haar! som et Net af Slinger om Lænderne slaar* (IV, 184). *Forskød* – ja. Nogenlunde samtidig (1903-1904) taler SC om *flugt: Jeg kyssed hende længe uden Anger ... / men maatte flygte over Hals og Hoved! – for ej at blive bidt af hendes Slinger* (IV, 75). Hvad er nu »sandheden«? Brevene er i sig selv et skakspil, hvor modpartens brikker og træk ikke kendes. Men tilsyneladende sættes *Dronningen af Saba* her mat.

Læseren vil selv ved en omhyggelig sammenholden af brevenes oplysninger kunne se, hvorledes der tabes terræn: her lyves i skjulte hensigters interesse – og SC, der nu er på afstand og distanceret kan betragte de eksalterede og omklamrende manøvrer, må vurdere dem som et falsum. Han er blevet kaldt hjem til Danmark af sine forældre, tiden er gået med forberedelse på forberedelse til det digteriske gennembrud, som måtte og skulle komme *nu*, hvis alt ikke skulle være forgæves. Han kunne ikke være *hendes* redningsplanke. Hun, hvis væsen og eksistens mere og mere gestaltede sig i billedet af den professionelle demimonde, en excentrisk og forrykt eventyrske, der søger at presse sig til sikkerhed, penge og position. Og hvordan har f.eks. Strindberg ikke tolket denne historie? Strindberg, som SC omgikkes i oktober måned på det efterhånden så kendte hotel i Dørvstungaden i Paris.

Hun forskydes – og SC vender hjem og udgiver to romaner med stof fra før rejsen (*Unge Bander* 1894 og *Kitty* 1895) og to med stof fra under rejsen (*Antonius i Paris* og *Valfart* 1896). De sidstnævnte beskæftiger sig på påfaldende måde med forholdet naivitet: desillusion, sandhed: løgn. Silvio – SC's alter ego – bevæger sig i *Valfart* gennem forskellige former for og grader af *Løgne*. Samværet med den kokette, men kyske Célimène kan nok for en stund hensætte ham til det illuminerede Ekbátana, men tilstanden er uden rod i kødets verden, Silvio må stemple den som en *Kron-Løgn* – og fortvivlet og sandhedshungrende rejser han til Italien for endelig efter lang tids søgen og tørke at finde virkeligheden – ja, Clara. På afstand af de biografiske oplevelser og i erindringens klarere lys omtolker SC nu de afgørende måneder i Rapallo og omegn. Samværet med drømmersken skildres som et samvær, hvor drøm og opfyldelse, højt og lavt, samles i én meningsfuld helhed. Clara skænker ham identitet både som menneske og kunstner, uden at nogle naturlove krænkes. Med Silvios ord: *Paa dine Læber vil jeg i et Kys tilbede Ordet*. Med allusionen til Johs. Evangeliet (1, 14) må det siges, at oplevelsen dårligt kan stemmes højere. Denne *Drøm om Enhed* er og bliver kernen i SC's forestillingsverden, han kan senere miste den – men i *Valfart* er den fastholdt i form af en taknemmelighedsgæld, der betales tilbage til hende, der var dens udgangspunkt. Slutningen af rejseromanen er én stor hyldest til den unge italienerinde, der har gengivet ham troen på naturen og menneskets evne til en rigere udfoldelse. *Nu tror jeg paa alle de Løgne, der fortælles mig, blot de fortælles mig af en*

sandfærdig Mund. Skøgen forvandles til *Pavens Madonna* – hvad et fordjævet publikum ikke kunne forstå. Og selv måtte han senere flygte for slangerne.

II

Det er måske derfor, at SC ikke turde lade følgende erotisk-frimodige situation optage i *Valfart*. Manuskriptet befinder sig ellers på Det kgl. Bibliotek sammen med de øvrige, senere indarbejdede renskrifter til romanen. Måske er han faldet tilbage til tidens herskende dobbeltmoral. Her kunne man jo enten anskue kvinderne som Strindbergske furier eller Munchske vampyrer, hvis man da ikke valgte billeder hentet fra den uberørte og livgivende moder natur. Er dét rigtigt, kan man med føje spørge: hvem tabte så egentlig spillet?

Hvad vi Signora Clara og jeg mest savner er en Smule Musik. En forbivandrende Guitarspiller dybt under vore Vinduer eller det højtopløftede Brøl af to Mandsstemmer, som begynder en toscansk Ritornel, kan kun glæde os en kort Stund – i Forbindelse med Maaneskin over Hav og Havn og Bjærg og By. Men selve Manglen af Musik sætter Fru Clara i Stemning. Jeg ser hende krumme Fingrene halvt i Vrede; jeg ved; nu kommer det. Tu stai a mi sentire – siger hun – »Nu skal du høre«. Og hun giver sig til at fortælle, hun har gjort Anslaget, funden Tonen, og hendes Fortælling sukker og ler som en Violoncel, der skaffer os den Musik, hvortil vi begge trængte. Det Straalestøv, der falder fra Maanen mødes med det virkelige Støv paa disse grove, storskaarne Kyster. Man lever heldigvis ikke af Æther alene. Et Glas Chianti eller en Flaske gammel Barbera gør Fortællingen fyrigere. Og pludselig hører vi dybt dernede paa Havnepladsen, mens for Resten alle sover [,] den fordrukne Snak af en gammel Stridsmand, som kommer ud fra en Vinkippe og med Stolthed hævder sin Familieære:

»Jeg selv har tjent under Garibaldi. Min Søn har været syv Aar i Tugthuset. Vi er, for Fanden, ordentlige Folk«. Fru Clara jubler og kan i en halv Time ikke glemme hans sidste Sætning: Porco cañ, brava gente!

Fru Clara er efter Aftenbordet træt sunken ned i en Lænestol. To Lys paa det uafdækkede Bord flagrer for Vinden. Jeg selv ligger paa en Sofa. Det er varmt og vi har begge gjort os det bekvemt.

»Vil du have Kaffe i Aften,« siger hun søvnig og blinker dog helt aarvaagent hen til mig.

»Nej, stakkels Clara. Du er saa træt. Og det er allerede sent.«

Fem Minutters Stilhed. Myggene begynder at plage os.

»Elskede Clara, du talte om Kaffe,« siger nu jeg.

Fru Clara ryster hæftig på Hovedet.

»Nej, nej, nej. Umuligt, umuligt. Jeg er saa træt, amante mio, og det er allerede sent«

Fem Minutter til.

»Kære elskede Clara. Hvis du vil lave Kaffe, vil jeg kysse dig paa Hjertet (voglio darti un bacio sul cuore).

Hun stritter for at rejse sig og siger, mens hun synker tilbage:

»Ak jeg usalige! impossibile, impossibile«. »Sono così stanca, sai« (jeg er saa træt, maa du vide) »Nej, nej, nej, nej« ... »non posso, non posso«.

Jeg tier og venter.

Myggene plager hende. Hun slaar forbitret efter dem, fanger endelig en og bærer den højtidelig hen til Bordet for at dræbe den, mens hun lader sig henrive til smaa Eder og kalder den *bestia infernale*.

Saa ved jeg ikke, hvad hun foretager sig derhenne.

Pludselig knæler hun ned ved Siden af mig; hun har blottet den ene Skulder og Brystet til Hjærtets Sted.

»Da mi un bacio sul cuore (Kys mig paa Hjertet). Amante mio, Du er mere ubarmhærtig end Zanzarrene (Myggene)«.

Jeg gør, som hun siger.

Nu tager hun af Bordet, og hun gaar i Køkkenet for at koge Kaffen til mig. Jeg ved, at hun nu staar der ude med strænge, grublende Bryn og med en Fjederving for at puste Gløderne til Flamme. Men overfor mig er disse strænge Bryn aldrig strænge. Og dette Hjærte, som er eneste Musik, det faar jeg Lov til at kysse, og hun betragter det som en Belønning, naar jeg kysser det. Og naar den dybe Nat kommer, faar jeg fremdeles Lov til at hvile ved dette Hjærte, som er eneste Musik. Hvis hun drømmer noget stygt, rejser hun sig forfærdet over Ende. »Io mi sognava«, siger hun.

»Jeg drømte, at du var død – død – og jeg græd, saa at jeg vaagnede derved. Da kunde jeg slet ikke høre dit kære Aandedrag (il tuo caro fiato) og jeg blev saa forfærdet ...«

Note

Brevene er benyttet i Bo Hakon Jørgensens efterskrift til optrykket af *Valfart* (1983) og i hans dokumentariske fiktion: *Den sovende Kvinde* (1984) – oversat fra italiensk ved lektor F. Hunosøe. Den her optrykte oversættelse er revideret af lic. phil. Gert Sørensen, Kbh. Inkonsekvent tegnsætning, ortografi og ubearbejdet, hastig syntaks er forsøgt bibeholdt. Skarpe parenteser er indsat for forståelighedens skyld. Brevene befinder sig på Det kgl. Bibliotek, brev 1, 3 og 4 i NkS 4978, 4°, X og brev 2 og 5 i NkS 2788, 2°, 1. A. 3. a. Valfartssituationen i NkS 3634, 4°, II, 1. Varianter er her ikke meddelt. Slutningen (fra: Og dette Hjærte (...)) overstreget.

Romertal + arabertal i efterskriften refererer til *Sophus Claussens Lyrik I-IX*. Tekstkritisk og kommenteret udgave ved Jørgen Hunosøe (1982-1984).

Jørgen Hunosøe

Sprog og stil i William Heinesens: »Det gode Håb«

I. Indledning

Lucas Debes, en dansk præst, rejste i 1651 til Færøerne for at overtage et embede som kapellan i Thorshavn. Kort efter døde sognepræsten, og Debes overtog hans embede og giftede sig efter tidens skik med enken. Debes blev